

Бейсебаева С.Б.,* Абдухаликова Н.А.
заң ғ.к., доцент М.Әуезов атындағы ОҚМУ
магистрант SILKWAY халықаралық университеті
**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА
ҚАРСЫ КҮРЕСТЕГІ ПРОКУРАТУРАНЫҢ ПРОКУРОРЛЫҚҚАДАҒАЛАУ
ҚЫЗМЕТІ**

Автор корреспондент: beisebaevas@mail.ru

Түйін. Мақалада Қазақстан Республикасындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі прокуратураның прокурорлық қадағалау қызметі қарастырылған.

Қазақстан Республикасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңдардың орындалуына прокурорлық қадағалауды жетілдіру мәселелерін зерделеудің өзекті қажеттілігі зор. Осы құқық бұзушылықтың қоғамдық қауіптілігінің өте жоғары деңгейімен есептесек, оның алдын алу үшін сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнаманың орындалуына прокурорлық қадағалаудың ұйымдастырушылық-құқықтық негіздерін жүйелі түрде жетілдіру қажеттілігі көрініп тұр. Өйткені, ұйымдастырудың маңызды мәселелерінің бірі сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл заңнамаларын және оны жою бойынша шаралардың орындалуын бақылау, сыбайлас жемқорлық қарсы заңдар әрекеттерінің орындалуына прокурорлық қадағалауды рөлі мен орны туралы зерттеу болып табылады.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңдардың орындалуын прокурорлық қадағалаудың басымдықтарын айқындаудың негізі прокурорлық қызметтің басқа бағыттарының, ең алдымен, прокуратура органдарының заңдылықты, тәртіпті және қылмысқа қарсы күресті қамтамасыз ету жөніндегі үйлестіру нәтижелері болып табылады. Дәл осы үйлестіруді жүзеге асыруда барлық құқық қорғау органдарының бір уақытта өзара әрекеттесуі жүзеге асырылады, оның барысында прокурорлық қадағалаусыз анықталуға және жоюға болмайтын сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды анықтау және жою үшін прокурорлық қадағалау тетіктерін қолдану факторлары, себептері мен негіздері айқын көрінеді.

Кілттік сөздер: прокуратура органдары, сыбайлас жемқорлық, мемлекет, құқық бұзушылықтар, басымдық, прокурорлық қадағалау, заңдылық, құқықтық тәртіп, қылмысқа қарсы күрес, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл.

Кіріспе

Бүгінгі таңда прокуратура органдарының мемлекеттегі қылмысқа қарсы күрес жөніндегі үйлестіруші рөлі ерекше.

Қазақстан Республикасында құқық қорғау органдары түрлі заңнамаға сәйкес қызметтер атқарады.

Қоғамдағы болып жатқан саяси, экономикалық және әлеуметтік реформалар прокуратура органдарға да әсерін тигізбей қойған жоқ.

Қоғамдағы өзекті мәселелерді қозғай отырып, оның жұмыс істеуінде ерекшелік кездеседі.

Прокуратура органдарындағы қызметтерді көрсете отырып, ондағы қызметкерлерді, яғни оларды тағайындау тетігінің орны мен рөлі едәуір дәрежеде екенін көруге болады.

Қазақстан Республикасы Конституциясы адам құқықтары мен бостандықтары әркімге туғанынан тиесілі деп танылады, және бұл абсолютті, олар ешқашан алынбайды, бұл заңдар мен өзге де нормативтік құқықтық актілердің мазмұны мен қолданылуын анықтайды деп танылады [1].

Республика аумағындағы прокуратура органдары сол жерде бекітілген. Қазақстан Республикасы Президенті жарлықтарының, заңдарының және өзге де нормативтік құқықтық актілерінің дәл және бірыңғай қолданылуына жоғары қадағалауды жүзеге асырады [2] (83-бап).

Бұл конституциялық ережелер, біздің еліміздің мемлекеттік жүйесіндегі прокуратура органдарының ерекше қадағалау ролін көрсетті.

Тиісінше, мемлекеттік қызмет түрінің дербес нысаны ретінде прокурорлық қадағалауға, кең ауқымды мәртебе беріледі.

Теориялық талдау

Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы N 858 Жарлығында прокуратура органдарының қызметін қайта құруға бағытталған іс шаралар көрсетілген болатын.

Яғни, «соттың қамауға алуға санкция беруі енгізілді, прокуратура мен соттың тергеу жүргізу мүмкіндігіне конституциялық тыйым алып тасталды[3].

Жүргізілген реформа осылайша мемлекет пен қоғам институттарын одан әрі демократияландыруға бағытталған. Конституцияда танылған осы жүйелі шешімдердің барлығы Қазақстан Республикасының ағымдағы заңнамасында одан әрі іске асуға тиіс.

Конституциялық Кеңестің тиісті қаулысымен мемлекеттік органдардың бақылау және қадағалау өкілеттіктерінің арақатынасы туралы мәселе шешілді. Бұл ретте, біздің елде мемлекеттік органдардың құзыреті шегінде оларға бақылау және қадағалау өкілеттіктерін беруде конституциялық шектеулер жоқтығы расталды. Яғни, қадағалау өкілеттігі прокуратурадан басқа, өзге де мемлекеттік органдарға жүктелуі мүмкін.

Осылайша, прокурорлық қадағалаумен қатар атқарушы биліктің уәкілетті лауазымды тұлғаларының заңда көзделген әкімшілік мәжбүрлеу шаралары жағдайларын қолдана отырып, бағынышты емес субъектілерге - азаматтар мен ұйымдарға қатысты жүзеге асыратын, әкімшілік заңнамамен реттелетін қызмет салаларындағы заңдылықты сақтауды қамтамасыз ету мақсатындағы әкімшілік қадағалаудың болуын көрсетті, ол заңдылық.

«Жаңа жағдайларға, ең бастысы, адам құқығы болып табылатын заң шығару жүйесінде тиімді жұмыс істей білуге бейімделу бірінші кезекте еліміздің құқық қорғау жүйесінің ұйытқысы болып табылатын прокуратура қызметін жетілдіруді талап етеді» деп атап өтілді [4].

Прокуратураға қатысты Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамада көрсетілген міндеттердің барлығы іске асырылды.

Ендігі прокурорлық қадағалау қызметінің басты міндеті ретіндегі адам және азаматтың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғау жәнсоңғы жылдардағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласындағы прокуратура органдарының қызметі жұмыстың ерекше өзектілігі мәселелерін көрсетеді.

Сондай ақ, қадағалау заңнамасының сақталуына ие болады.

Мәселен, 2016 Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы жанындағы құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің статистикалық деректерге сәйкес мемлекеттік қызмет пен мемлекеттік басқару мүдделеріне қарсы сыбайлас жемқорлық және өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша фактілер тіркелді.

Тарихы бар, кез келген мемлекеттің ерекше және күрделі әлеуметтік-экономикалық құрылысы бар. Бұл құбылыс, барлық кезеңдерінде қоғамның саяси және құқықтық сала жағына әсер етпей қоймайған жоқ. Оны қазіргі таңдығы қоғамдағы болып жатқан өзгерістер көрсетіп отыр. Соған қатысты прокуратура қызметі де заңға сүйеніп, өзінің мызғымастығын білдіреді.

«Құқық қорғау органдарының өкілеттігі мен жауапкершілік шегі айқындалды. Азаматтардың конституциялық құқықтарына кепілдікті нығайту, құқық үстемдігін қамтамасыз ету, құқық қорғау қызметін ізгілендіру жұмыстарын жалғастыру қажет»[5].

Қазақстан Республикасы үшін прокурорлық қадағалау қызметінің жоғарылығы, бұл тек мемлекеттік ұйымдастырылған қоғамдарда ғана байқалады. Қоғамның даму жоғары болған сайын, бұл жемқорлық қылмысының жоқтығымен байланысты болады. Бұл тұтас ауқыммен және нысандарға бөлінумен бірге жүреді.

Қазіргі кезде прокуратура органдары өз қызметін Қазақстан Республикасының

Прокуратурасы туралы заңы (2017 жыл 2 маусым 81-ҮІ), Қазақстан Республикасының прокурорлық қадағалауды ұйымдастырудың кейбір мәселелері туралы (2018 жыл 2 мамыр Бас Прокурордың № 60 бұйрығы) осы заңдар негізінде жүзеге асырылуда.

Қоғамдығы қылмыстардың қауіптілік дәрежесі жоғары болуына байланысты, прокурорлық қадағалау заңдардың орындалуына өте зәру. Қоғамдағы ауыр қылмыстардың бірі - сыбайлас жемқорлық. Міне, осыған байланысты қажетті прокурорлық қадағалау проблемалары зерттелуде, сондай-ақ, осы сыбайлас жемқорлық құбылысын құқық бұзушылық ретінде, Қазақстан Республикасындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы жетілдіру қажеттілігінің ұйымдық-құқықтық негіздерін жүйелі жасалынып, сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру үшін сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шараларын ұйымдастыру және олардың орындалуына мониторинг жүргізу заңнамасының сақталуына прокурорлық қадағалауды жақсарту, мәні бар мәселелерді бірі, өйткені оны жою және алдын алу күн тәртібіндегі өзекті мәселе болып қала береді.

Республикасындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл айтарлықтай назар аударылуда.

Қазіргі кезеңде Республикасында прокурорлық қадағалау жұмыстары сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың мемлекеттік саясатын іске асыру болып табылады.

Қазіргі Республикада сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру, мемлекетаралық қызметіндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы институттары, прокурорлық қадағалау заңдарының орындалуын бағалау мен жетілдіру үшін маңызды мәні бойынша тәжірибе.

Прокуратураның негізгі функциясы ретінде оның қадағалау қызметінің тиімділігін арттыру қажет.

Прокуратураның заңдылықты қорғаудағы прокурорлық қадағалау қызметінің конституциялық-құқықтық қызметі ерекше.

Алдағы уақытта прокуратура органдары қызметінің іс жүргізу негіздерін жетілдіруді қажет етеді. Осы жұмыс аясында, сотқа дейінгі іс жүргізудегі прокурордың рөлі мен жауапкершілігін, прокуратура жүзеге асыратын қылмыстық қудалау функциясының құрамдас бөлігі ретінде, прокуратура органдарының қоғамға елеулі қауіп пен қиындық тудыратын қылмыстар туралы қылмыстық істерді тексеруі арқылы арттыру қажет.

Прокуратура органдарының құқыққорғау қызметіне қатысты үйлестіру функциясының, оның ішінде осы функцияны тиісті құқықтық регламенттеу арқылы оның тиімділігін одан әрі арттыру керек деп көрсетілген міндеттер бүгінгі таңда толығымен іске асырылып, прокуратура қызметінің өзіндік қызмет атқару ерекшелігін туындатады.

Азаматтардың құқықтарын, бостандықтарын және заңды мүдделерін, адамның және азаматтың қазақстандық заңнамада сақталуын қадағалау прокурорлық қызметтің негізгі және басты түрлерін ретінде ұсынылады.

Бұл табиғи, жалпы адамдық, адамгершілік, адами құқықтарының бар екендігін түсіндіреді: өмір сүру, туу, жеке бас бостандығы, білім алу, отбасын құру және т. б. мұның барлығын мемлекет бермейді, әрбір адамға ол туған кезден бастап тиесілі.

Осы себепті, конституцияда, олар абсолютті және ажыратылмай деп таниды, Қазақстан Республикасында заңдардың әзірленуі және қабылдануы осы ережелерге сәйкес болуы керек.

Тиісінше алдын-ала тергеу және анықтауда заңдылықтың сақталуын прокурорлық қадағалау және соттағы прокурордың рөлі, қылмыстық процеске қатысушылардың заңды құқықтары мен мүдделерін қамтамасыз ету мақсатында болып табылады. Біздің елімізде прокурорлық қадағалау қылмыстық процестің бөлінбес және құрамдас бөлігі болып табылады.

Адам мен азаматтың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерінің сақталуына прокурорлық қадағалаудағы ұғымдарды анықтау болып табылады.

«Прокурор» сөзіне келетін болсақ, ол латын тілінен алынған, «procurator (procurator)» - қамқорлықты білдіретін, жасаймын, сондай ақ, қамқор болатын немесе «басқарамын» деген ұғымды айтамыз [6].

Прокуратура қызметінің мазмұнын анықтауда және осы әдістерді және жалпы сондай-ақ тәсілдерін жүзеге асыруда, қылмыстық сот ісін қатысты атап айтқанда, бастапқы нүкте деп анықтау үшін қажет.

С.И. Ожегов сөздігінде «бақылау» термині «қарау, тексеру» ретінде анықталады [7].

«Қадағалауды» құқықтық түсіну – бұл құқық бұзушылықтың алдын алу, оған ұсынылған барлық заңды өкілетті құқығын пайдалана отырып, Қазақстан Республикасындағы заңдарды дұрыс және біркелкі қолдану мақсатындағы прокурордың мақсатты қызметі.

Прокурорлық қызметтің бұл екі негізін қалаушы, құқықтық ғылым прокурорлық қадағалау пәні мен объектісі ретінде айқындалады.

Осыған, яғни заңдылықты қамтамасыз ету туралы мәселені шеше отырып, оның шындық екеніне сүйенуіміз керек.

«Пән» және «объект» дегенмен ұғымдар шартты сипатқа ие болса да, оның барлығы прокурормен жүзеге асырылатын прокурорлық қадағалау және оның шегінің құқықтық бастауларын жақсы түсінуге, осының барлығы мүмкіндік береді.

Прокурорлық қадағалау объектісі және пәніне нұсқау ҚР Конституциясы, ҚР прокуратура туралы және басқа да заңнамалық актілерде ұсталады, кімге қатысты қадағалауды жүзеге асыратындығына байланысты және бұзушылыққа байланысты қалай әрекет жасау керектігіне қатысты, прокурор оны анықтап, өз қызметінде осыны басшылыққа алуға тиіс. Прокурор, оның ішінде пәнің тиісті екенін көруіне болады, сол да заңнамада анықталған.

Кез келген қызмет, бағалау сипатына ие, әсіресе оны қадағалаушы айқындайды, сонымен қатар, прокурор өзінің қадағалау (қадағалау заты) шегінде нормативтік құқықтық актілеріндегі оның өлшемдерін негізге ала отырып, өз өкілеттігі шегінде орындайды және жүзеге асырады. Бірақ, бұл прокурорлық қадағалау нысанасы және объекті туралы мәселе жеткіліксіз әзірленген, толық емес.

Соған сәйкес В.В. Гавршованың салыстырмалы, бір біріне қою арқылы жасалынған талдауында, прокурорлық қадағалау пәні мен мазмұнын анықтау туралы шамамен отыз түрлі пайымдаулар айтылған және қадағалаудың шамамен жиырма - объект туралы жүргізілген. Ондағы айырмашылықтар туралы ауызша әңгіме емес, түбегейлі қарама-қайшылықтарға туралы болып отыр [8].

Прокурорлық қадағалау объектісін әртүрлі көптеген анықтамалардан көруге болатыны, прокурорлық қадағалау құқық нормаларымен, заңмен реттелетін бірыңғай қызмет екендігі туралы бөліп көрсетуге болады.

Яғни, прокурорлық қадағалау объектісі прокурорлық қадағалау шектері қолданылатын субъектілері емес, олардың заңды қызметі.

Мысалы, прокурор қадағалауды жедел-ізвестіру қызметіне, анықтауды және оның салдары бар түрімен, органдарының қызметін анықтау және алдын ала тергеуде жүзеге асырады. Осы қызметті жүзеге асыру кезінде прокурор заңдар немесе өзге де заңнамалық актілер қаншалықты дұрыс қолданылған белгілейді.

Прокурорлық қадағалау субъектілердің қызметтерімен айналыспайтындығы прокурормен, прокурорлық қадағалау объектісінің басқа да элементтерімен заңдылықты сақтау тұрғысынан талданады [9].

Мысалы, прокурор тергеушінің уақытылы іс жүргізу іс-әрекеттерін дер кезінде жүргізуді тексереді.

Алайда прокурорлық қадағалау объектісі адам болуы мүмкін емес: «объект- бұл адам емес, ол адамның әсер етуі ... Объект - бұл табиғат, адам қызметімен байланысқа енген қарым қатынасы [10].

Осылайша, прокурорлық қадағалау объектісі заңнамалық актің белгілі бір шеңберімен мінез-құлықты (қызмет, жұмыссыздық, олардың нәтижелері, салдары) субъектінің қадағалауы болып табылады.

Прокурорлық қадағалау, прокурорлық қадағалау шектері объектісімен тығыз түрде байланысады, алайда прокурорлық қадағалау шегі қадағалаушы прокурордың құзыретінен айқындайды, яғни белгілі бір шектен прокурор шығуға құқылы емес немесе жою субъектісінің қадағалауын белгілейді.

Мысалы, прокурор белгілі бір кезеңге дейін, яғни заң бұзылмағанға дейін бақылаушы қызметін атқарады, болып жатқан әрекеттерген байланысты бұзушылықты болдырмау үшін өзінің өкілеттігі шегінде белсенділік танытады.

Қылмыстық іс бойынша тергеушінің жеке жүргізуіндегі тергеу және алдын ала тергеуді прокурордың тоқтата тұруы, кей жағдайда оны алып тастауы, қылмыстық іс бойынша тергеу іс-әрекетін немесе өзге іс жүргізу шешіміне дейін қылмыстық істі тоқтатуға немесе шеттетуге құқығы жоқ.

Прокуратура кез келген заңды бұзушылықты анықтау мен жою жөнінде шаралар қолданады.

Қазақстан Республиканың Конституциясы мен заңдарына қайшы келетін заңдар мен өзге де құқықтық актілерге наразылық жасайды, сотта мемлекеттің мүддесін қорғайды, заңда белгіленген жағдайларда тәртіп пен шекте қылмыстық қудалауды жүзеге асырады.

Прокуратураның мақсаты мен оның басты міндеті – заңдылықты қамтамасыз ету, ол қоғам өмірінің барлық басты салалары бойынша прокурорлық қадағалауды іске асыру нысандарының әралуандығы арқылы жүзеге асырылады.

Прокуратураның маңызды белгісі – жаппай сипаттағы, адамдардың көпшілігінің құқықтары мен бостандықтарына, мемлекеттің заңды мүдделеріне әсер ететін заң бұзушылықтарына тосқауыл қою қабілеті.

Тәжірибелік бөлім

Прокуратура статистикалық көрсеткіштердің тұтастығын, объективтілігін және жеткіліктілігін қамтамасыз ету мақсатында мемлекеттік құқықтық статистиканы қалыптастырады, арнайы есепке алуды жүргізеді, құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласындағы заңдардың қолданылуын қадағалауды жүзеге асырады.

Сол атқарылған маңызды жұмыстардың бірі кезінде саяси қуғын-сүргін көріп, жазықсыз жапа шеккендерді ақтау шарасы болды.

«Жаппай қуғын-сүргін құрбандарын ақтау туралы» ҚР Заңы қабылданған сәттен, яғни 1993 жылғы 14 сәуірден бастап 2000 жылдың қаңтарына дейінгі аралықта республика бойынша прокуратура органдары 31666 адамға қатысты 20524 архивтік қылмыстық іс қарап, соның нәтижесінде 25924 адам ақталды. 240004 арнайы жер аударылғандарға байланысты материалдар қаралып, оның 204389-ы ақталды.

Республика тәуелсіздік алғаннан бергі сәттен бастап прокуратура органдары мемлекеттің қалыптасуындағы, демократиялық үрдістердің дамуындағы, заңдылық пен құқық тәртібін бекіте түсуде үлкен жұмыстар атқаруда.

Заман талабына сай прокуратура органдары құрылымы да жаңарып, жұмыс аясы кеңеюде.

Прокурор қадағалауды жүзеге асыруда, біздің еліміздің ҚР Конституциясы, заңдары, ҚР Президенті және ҚР Парламенті қабылдаған басқа да заң актілерін басшылыққа алынуға тиіс.

Барлық аталған нормативтік актілер және прокурорлық қадағалау пәннің мәні, прокурорлық қадағалаусыз пәнсіз болады.

Басқаша айтқанда, прокурор белгілі сәтке дейін қызметін атқаруда пассивті позициясын ұстанады, ол бақылаушы ретінде заңдылық бұзылған жағдайда, бірақ бақылаушы болып жатқан прокурор, өз өкілеттігі шегінде тиісті белсенділік танытып, алдын алу мақсатында, құқық бұзушылыққа қарсы күрес жүргізеді.

«Қадағалау» ұғымын заң шығарушы прокуратура органдары мен соттарға ғана қатысты қолданады.

ҚР Конституциясында атап өтілгендей, прокуратура органдары «жоғары қадағалауды» жүзеге асырады және тек, оған осындай басшылық құқығы беріліп отыр.

Прокуратура органдарының жоғарғы қадағалау туралы мәселесі ғылыми, сондай-ақ заңнамалық тұрғыда даулы болып табылады.

Өз кезегінде «жоғары қадағалау» ұғымы «қадағалау» ұғымына ауыстырылды. Бұл «жоғары қадағалау» ұғымын «қадағалау» ұғымына ауыстырылғаны туралы даурықпа сөзді, соңғы КСРО Конституциясы және «КСРО-ның прокуратура» туралы КСРО Заңында жазылды, өз кезегінде, ол 1993 жылғы Қазақстан Республикасы Конституциясынан көшіріп алынды.

Кейіннен 1995 жылғы ҚР Конституциясы 3-тармағында 83-бабында прокуратура органдары жоғары қадағалауды іске асырушы орган екендігі қалпына келтірілді. Осы жағдайды жаңадан қабылданған 1995 жылғы 21 желтоқсандағы «ҚР прокуратурасы туралы» конституциялық заңға сәйкес қалпына келтіріліп, жүзеге асырылды.

Осы мәселе бойынша Ғ.С. Сапарғалиев өз пікірін білдірді. Прокуратураның «жоғары қадағалау» түсінігі туралы жан-жақты зерттеу қажет дейді [11].

Прокуратура қызметін кең түсіндіруге қатысты, мемлекет қандай органдары болмасын, қандай нормативтік құқықтық актілерді пайдаланып, қадағалауды (бақылауды) іске асырғанымен, «соңғы» сөз прокуратуранікі болып қалады [12].

Сонымен, бүкіл прокуратура қызметінің және прокурорлық қадағалаудың барлық қалған түрлерін жүзеге асыру кезінде адам және азаматтың конституциялық құқықтары мен бостандықтары негізі және міндетті сипатқа ие болып табылады.

Қазақстан Республикасының прокуратурасы туралы қызмет түрлерін анықтайтын болсақ, олар мыналар:

1) Конституцияға, заң актілеріне және Республика Президенті актілеріне қатысты бұзушылықтарды анықтау және жою шараларын қабылдау;

2) әкімшілік және атқарушылық іс жүргізу, жедел-ізвестіру қызметінің, анықтау мен тергеудің жүзеге асыру заңдылығын қадағалауды іске асыру;

3) сотта мемлекет мүдделерін қорғау;

4) Конституцияға және мемлекет заңдарына қайшы келетін заңдар мен басқа да құқықтық актілерге наразылық келтіру;

5) заңмен белгіленген тәртіппен және өз шегінде қылмыстық ізге түсуді жүзеге асыру;

6) мемлекеттік құқықтық статистиканы қалыптастыру, статистикалық көрсеткіштердің объективтілігін және қолжетімділік тұтастығын қамтамасыз ету мақсатында құқықтық статистика саласындағы заңдардың қолданылуын қадағалауды жүзеге асыру. Прокуратура қызметінің негізгі бағыттары орнатылды [13].

Нәтижелер мен талқылау

1. Қазіргі кезеңде Қазақстан Республикасындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы прокурорлық қадағалау заңдарының орындалуы қамтамасыз етіледі, мемлекеттік қызметтің сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатын тиімді құқықтық құралымен іске асыруда, прокурорлық қадағалау басым бағыт болып келеді.

2. Қазіргі кезеңде Қазақстан Республикасы заңдарының орындалуында прокурорлық қадағалаудың тиімділігін арттыруда, сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұру үшін айқындайтын нормалардың жетілмеуіне байланысты сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл тежелді. Сондықтан, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте прокурорлық қадағалауды күшейту.

Қорытынды

Прокурорлық қадағалау қылмыстық іс жүргізу заңнамасының нормаларымен жұмыс істеп, аталған органдармен дұрыс қолдану, анықтау және тергеу, сақтау сияқты органдардың тергеу және анықтау қызметіндегі заңдылығын тексеруді көздейді, онда өз кезегінде адамның және азаматтың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғайды. Қылмыстық сот ісін жүргізуге қатысушылардың қылмыстық-процестік құқықтары мен міндеттерін бекіткен қорғау құқығы (жеке басының бостандығы, адамның қадір қасиетіне қол сұқпаушылық, жеке өміріне қол сұғылмаушылық құқығы, жеке және

отбасылық құпияны қорғауды, өз ар-намысы мен қадір-қасиетін, құпиясына, жеке салымдары мен жинақ ақша, хат жазысу, телефонмен сөйлесу, почта, телеграф және өзге де хабарлардың, тұрғын үйге қол сұқпаушылық және т. б.) жұмыс істейді.

ҚР Конституциясы мен ҚР қылмыстық іс жүргізу кодексінде көзделген жағдайларда және тек құзыретті органдары орындау кезінде арнайы рәсімдерде ғана олардың мүмкіндігін шектеуге рұқсат етіледі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жыл 30 тамыз
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жыл 30 тамыз (83-бап).
3. Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы N 858 Жарлығы
4. Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы. Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы N 858 Жарлығы.
5. Назарбаев Н. «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауы 2018 жыл 10 қаңтар
6. Басков В.И. Прокурорский надзор. Учебник. Москва, Бек, 1996. С.60
7. Ожегов С.И. Большая российская энциклопедия. Том 23. Москва, 2013. С.688
8. Гавршов В. В. Сущность прокурорского надзора в СССР. Саратов, 1984. С. 4.
9. Чеканов В.Я. Прокурорский надзор в уголовном судопроизводстве. Саратов. 1972. С. 79.
10. Чеканов В.Я. Вопросы теории уголовно-процессуальной деятельности прокурора: Автореф. дис....док. юрид. наук. Москва, 1973. С. 17
11. Сапарғалиев Г.С. Место и роль прокуратуры в механизме государства Казахстан // Проблемы совершенствования прокурорского надзора на современном этапе. с. 244
12. Басков В.И. Прокурорский надзор. Учебник. Москва, Бек, 1996. С.60
13. Сапарғалиев Г.С. Место и роль прокуратуры в механизме государства Казахстан. Алматы, 2007. С. 241

Аннотация: Насущная потребность изучения проблем совершенствования прокурорского надзора за исполнением законов о противодействии коррупции в Республике Казахстан обусловлена как чрезвычайно высокой степенью общественной опасности данного правонарушения, так и необходимостью системного улучшения организационно-правовых основ прокурорского надзора за исполнением законодательства о противодействии коррупции, ведь одним из значимых вопросов организации противодействия коррупции и мониторинга исполнения мер по ее устранению был и остается вопрос о роли и месте прокурорского надзора за исполнением законов о противодействии коррупционным деяниям.

Основой для определения приоритетов прокурорского надзора за исполнением законов о противодействии коррупции служат результаты иных направлений прокурорской деятельности, в первую очередь и главным образом, результаты координационной деятельности органов прокуратуры по обеспечению законности, правопорядка и борьбы с преступностью. Именно при осуществлении данной координации все правоохранительные органы оказываются одновременно вовлеченными во взаимодействие, в процессе которого наиболее четко проявляются факторы, поводы и основания для применения механизмов прокурорского надзора с целью выявления и устранения коррупционных правонарушений, которые невозможно выявить и устранить без прокурорско-надзорного вмешательства.

Ключевые слова: органы прокуратуры, коррупция, государство, правонарушения, приоритет, прокурорский надзор, законности, правопорядка, борьба с преступностью, противодействие коррупции.

Abstract: The article considers the prosecutor's oversight service of the Prosecutor's Office in the fight against corruption in the Republic of Kazakhstan.

There is an urgent need to study the issues of improving prosecutorial oversight of the implementation of anti-corruption laws in the Republic of Kazakhstan. Given the very high level of public danger of this offense, it is necessary to systematically improve the organizational and legal framework for prosecutorial oversight of the implementation of anti-corruption legislation to prevent it. After all, one of the most important issues of the organization is to monitor the implementation of anti-

corruption legislation and measures to eliminate it, to study the role and place of prosecutorial oversight of the implementation of anti-corruption legislation.

The basis for determining the priorities of prosecutorial oversight of the implementation of anti-corruption laws is the results of coordination of other areas of prosecutorial activity, in particular, the prosecutor's office to ensure law and order and the fight against crime. It is in this coordination that all law enforcement agencies interact at the same time, which clearly reveals the factors, causes and grounds for the use of prosecutorial oversight mechanisms to identify and eliminate corruption offenses that cannot be identified and eliminated without prosecutorial oversight.

Keywords: prosecution authorities, corruption, state, offenses, priority, prosecutorial supervision, legality, law and order, crime control, anti-corruption.